

ALBIZOTTSÁGI ÜLÉSEK

Az MTA Pedagógiai Bizottságának neveléstörténeti albizottsága 1974. március 26-án ülést tartott. Elsőnek Regős János tanszékvezető főiskolai tanár tartott előadást „A Magyar Pedagógia és a Pedagógiai Szemle neveléstörténeti rovatának elemzése” címmel. Áttekintve a két folyóirat utóbbi három évfolyamát, a következőket állapította meg:

A Magyar Pedagógia és a Pedagógiai Szemle neveléstörténeti publikációit vizsgálva megállapítható, hogy a közzétett írások — mindenek előtt számarányukat tekintve — kellőképpen képviselik a tudományukat.

A különböző évfordulók kapcsán végzett kutatások eredményei több alkalommal kerültek a lapok hasábjaira. (Comenius halálának 300., Eötvös József halálának 100., az iskolák államosításának 25. évfordulója). Nem egy szerző értékes adalékokkal, új vagy újszerű megállapításokkal lepte meg az olvasót ezekben a kitűnő tanulmányokban.

A problémátörténeti tárgyalási formának a jövőben erőteljesebben helyet kellene biztosítani. Ugyanakkor azt is hangoztatni szeretnénk, hogy miközben a pedagógia tudományának fejlődésével ez az elemzési lehetőség mind nagyobb szerephez jut, nem mellőzhető az az alapvetően fontos tétel ebben a koncepcióban, hogy ti. csak kronologikus neveléstörténeti megalapozással, a tudomány előírásaival egyező nézőpontból nyúlhatunk sikeresen az ilyenirányú értékelő-minősítő feladatokhoz.

Véleményünk szerint a nyomtatott formában rendelkezésünkre álló források mellett fokozni kellene a levéltári dokumentumok feltárására irányuló tendenciákat is és erőteljesebben hivatkozni az ilyen eredetű anyagra. Az ide irányuló törekvések hasznára lennének a neveléstörténetírás ügyének: azt a továbbiak során is felfrissítenék, vitalitással tölténék meg.

Viszonylag kevés számban vannak képviselve mindkét orgánumban a helytörténeti-iskolátörténeti témájú dolgozatok. A vidéki levéltárak pedig ugyancsak megérdemelnék, hogy erőteljesebben szemügyre vegyük állagukat. A fondjaikban lelhető különböző forrásanyagok ugyanis — mint ahogy köztudott az — nem csupán lokális tekintetben lehetnek becsesek, de országos relációkban is érdeklődésre tarthatnak számot. Nem egyszer biztos útbaigazítást nyújtanak olyan problémákban, ahol pl. még az Országos Levéltár irat-kötegei sem sokban segíthetnek.

A pedagógusjelöltek szempontjából — minden bizonnyal — az lenne a célszerű, ha szaklapjaink a neveléstörténeti periódusok mindegyikét programba iktatnák. Ám tudjuk: érthető, természetes okok magyarázzák ennek a „hosszú távolságnak” a mellőzését.

A legtöbb tanulmány a dualizmus korát, majd pedig az ellenforradalmi időszak nevelésügyi viszonyait, törekvéseit mutatja be.

A Magyar Tanácsköztársaság kikiáltásának 50. évfordulója erőteljesen inspirált több kutatót újabb források feltárására, illetőleg adott ösztönzést ismételt összehasonlításokra, összevetésekre. Az értékes tanulmányok sora jelzi, hogy mily bőséges lehetőség nyílt e jelentős témakör kapcsán az abban elmerülni akarók számára. Úgy véljük, akad még jócskán tennivaló ezen a téren is. Megint csak arra utalunk, hogy érdemes szemügyre venni e tekintetben is az egyes vidéki levéltárak állagát.

Az ellenforradalmi időszak negyedszázadának haladó pedagógiai mozgalmairól sokat elmondottak már és kitűnő publikációk bizonyítják, hogy fontos kérdésnek minősül az a magyar neveléstörténetírás illetékesei számára. Ám, mindezek ellenére sem teljes a kép: a 25 év sok lehetőséget rejteget még.

Ugyancsak igényként vetjük fel: többet kellene hallanunk a neveléstörténetírás külföldi helyzetéről, problémáiról. Jobban ki lehetne terjeszteni e tárgykörhöz tartozó forrásvidéket és helyeselnénk, ha éppen a szocialista országok pedagógiatörténetének időszerű kérdéseiről gyakrabban informálódhatnánk, ezekkel sürűbben találkoznánk mind a Magyar Pedagógia neveléstörténeti rovatában, mind pedig a Pedagógiai Szemlében.

Véleményünk szerint a felszabadulást követő idők köznevelésügyi problémáit a szakajtónak a jövőben erőteljesebben fel kellene karolnia.

Az iskolák államosításának 25. évfordulója sok olyan problémát tisztázott — különböző összefüggésekben a különböző területeken végzett kutató tevékenységek során, melyek neveléshistóriai értéke rendkívül nagy jelentőségű. Mindezek az eredmények azonban korántsem jelentik azt, hogy elértük a lehetőségek határait.

Összegezve: mind a Magyar Pedagógia mind pedig Pedagógiai Szemle 1971—73. évfolyamainak számaiban közzétett neveléstörténeti tárgyú tanulmányok ezúttal is a korszerűség igényével, magas színvonalon, a diszciplína rangjához illően képviselik ezt a jelentős pedagógiai terrenumot. A továbblépés lehetőségei azonban adóttak. A neveléstudományban megindult nagyarányú változások új irányú kutatási lehetőségeket kínálnak a neveléstörténetírás számára is, melyeket az eddigiekhez hasonló felelősségérzettel kell vállalniuk a tudományág illetékesének.

Ezután **BAJKÓ** Máttyás egyetemi docens „*A Tankönyvkiadó neveléstörténeti kiadói tevékenységének elemzése*” címmel tartott beszámolót, a következőket állapította meg:

A Tankönyvkiadó a hazai pedagógiai szakművek legjelentősebb kiadója, legfőbb tevékenysége az alsó-, közép- és felsőoktatás tankönyv- és jegyzetellátásának biztosítása. Ez önmagában is elég ahhoz, hogy feladatának teljes mértékben, száz százalékosan eleget tegyen. Ezen belül a pedagógia-tankönyvek és jegyzetek — közöttük a neveléstörténeti tankönyvek és jegyzetek — folyamatos kiadásával messzemenően igyekszik eleget tenni az igényeknek.

De a neveléstudományi művek kiadásában is nagy szerepet játszik a Tankönyvkiadó, ezek között kaptak helyet a neveléstörténeti kiadványok is.

1. A *Neveléstörténeti Könyvtár* keretében új köntösben jelent meg a **KEMÉNY** Gábor és a **NAGY** László válogatott pedagógiai műveit tartalmazó kötet. Amikor örömmünknek adunk kifejezést e sorozat megújulása, főleg tartalmi színesedése, gazdagodása láttán, ugyanakkor megkérdezzük, hogy a sorozat korábbi kiadványait (az **APÁCZAI**-, **TESSEDIK**-, **EÖTVÖS**-, **TAVASI**-, **FÖLDES** Ferenc-köteteket) nem lehetne újra kiadni? Esetleg bővítve, átdolgozva? Ne kelljen szerénykedniük szűkebb tartalmuk, szegényes külsejük miatt nemcsak könyvespolcaink, de a jórészt csak e válogatásokat olvasó tanár- és tanítójelöltjeink előtt sem. S ha megmondoljuk, hogy e kötetek szerkesztői, bevezető tanulmányaiknak írói azóta jelentős kutatási eredményekkel gazdagították e pedagógus-portrékat, nem túlzás, ha azt állítjuk, hogy nemcsak a neveléstörténetírás, hanem a kiadó érdeke is megkívánja e régi kiadványok újramegjelentését.

2. A másik jelentős sorozat a *Pedagógiai Források*, amely már eddigi kiadványaival is felhívta magára a figyelmet. Különösen a **PAULSEN**- és a **LUNACSARSKIJ**-kötetek keltette érdeklődés mutatja, hogy nagy szükség van a huszadik század pedagógiai teoretikusainak forrásműveire. Kár, hogy erre a kiadó nem korábban jött rá. Ezért várjuk érdeklődéssel a jelzett **MEUMANN**-, **CLAPARÈDE**- és **KEY**-köteteket.

De vannak régebbi adósságaink is: XIX. századiak és korábbiak, egyetemes és magyar vonatkozásban egyaránt. Értékes kiadvány a „Dokumentumok a magyar nevelés történetéből” 1100—1849 közötti időszakot felölelő kötete, de szükség lenne például az 1777-i *Ratio Educationis* megjelentetésére, nem is szólva a nagyszerű régi tankönyvek újrakiadásáról (például **LOSONTZI** István „*Hármas Kis Tükör*”, **MARÓTHI** György „*Arithmetica*” stb.)

S mit kellene még kiadni? Véleményem szerint meg kellene iratni Magyarországon minden jelentősebb iskolájának történetét, önálló monográfiákban, Sárospataktól Mosonmagyaróvárig, Nyiregyháztól Zalaegerszegig. Olyasmire gondolok, mint a keszthelyi *Georgicon* története, amelyet az Akadémiai Kiadó adott ki, vagy a debreceni *Pallagi Akadémia* története, amelyet a Mezőgazdasági Könyvkiadó jelentetett meg.

Sorozatot kellene indítani továbbá mindazon régi tanárokról, tanítókról, akik nem annyira elméleti sikon, hanem inkább a tanításban, a nevelésben, esetleg a pedagógiai publicisztikában vagy a szocialista tanítómozgalomban voltak nagyok. A Magyar Pedagógiai Társaság neveléstörténeti szakosztályának vezetősége összeállított egy harminc fős listát. Ebben **FINÁCZY** Ernő, **WALDAFFEL** János, **SOMOGYI** Béla, **BUDAI** Ézsaiás, **SCHEDIUS** Lajos, **ÁRVAI** József, **BRASSAI** Sámuel és mások portréja szerepel. Ezeknek az érdekes, olvasmányos, színes stílusban megírt köteteknek szélesebb olvasótábor részére, tehát elsősorban nem a szakembereknek kellene készülniük.

3. Végül meg kell említeni a Tankönyvkiadó érdemeit a *neveléstörténeti jegyzetek* kiadása terén. Hosszú évekig egyetlen ilyen jegyzet sem jelent meg, az 1973/74-es tanévben viszont kettő is. Az egyiket az **EÖTVÖS** Loránd Tudományegyetem bölcsészeti karának neveléstudományi tanszékének oktatói írták (**JÓBORU** Magda, **MÉSZÁROS** István, **TÓTH** Gábor, **VAG** Ottó), bőséges személyanyaggal segítve a hallgatóság tanulmányait; a másik pedig a **Kossuth** Lajos Tudományegyetem neveléstudományi tanszékén készült (**BAJKÓ** Máttyás és **VASKÓ** László munkája) ugyancsak kari jegyzetként, pedagógia-szakosok számára. Dicséret illeti a kiadót, hogy mindkét jegyzetet aránylag rövid idő alatt kihozta.

E rövid referátum nem tette lehetővé, hogy a Tankönyvkiadónál az utóbbi tíz évben megje-

Ent összes neveléstörténeti műre kitérjek. Inkább néhány kiadvány megemlítésével, valamint a főbb igények regisztrálásával kívántam a figyelmet az általam legfontosabbnak vélt problémákra irányítani.

Végül Mészáros István, az Albizottság titkára az *Egyetemes Neveléstörténet* című füzetsorozat helyzetét ismertette.

Mindhárom referátumot az Albizottság tagjai megvitták. Az ülésen megjelentek a Magyar Pedagógia, a Pedagógiai Szemle, valamint a Tankönyvk. iadó képviselői is.

Az MTA Pedagógiai Bizottságának didaktikai-metodikai albizottsága 1974. június 3-án ülést tartott. Az albizottság állandó tagjait és meghívott vendégeit SZENTÁGOTHA János akadémikus, a Magyar Tudományos Akadémia alelnöke, az MTA Közoktatási Bizottságának elnöke tájékoztatta azokról a munkálatokról, amelyeket a Közoktatási Bizottság „Az iskolai alpműveltség tervezett távlati tartalma” témakörben megkezdett.

A mintegy két órás ülés során Szentágothai akadémikus megválaszolta azokat a kérdéseket, amelyeket az albizottság részéről felmerülő problémákként hozta az albizottság elnöke és titkára eljuttattak. A kérdések a következők voltak:

— Az elmúlt években, már a 60-as évek elején, sőt korábban is, gyakran előfordult, hogy tudósok, akadémikusok közvetlenül hozzászóltak iskolai, tantervi kérdésekhez. Számtalanszor kifejtették véleményüket. Most azonban „új helyzet” állt elő. A Magyar Tudományos Akadémia szervezeten segíti, sőt kezdeményezi az oktatás tartalmának korszerűsítését. Hogyan állt elő ez az „új helyzet”?

— Milyen módszerrel sikerült „közös nevezőre hozni” az ismeretek alapvető ágazataiban a tudósok — bizonyára nemcsak egyező, hanem igen gyakran divergáló — nézeteit, pl. a természet-tudományi oktatás, a humán tantárgyak, az esztétikai vagy erkölcsi nevelés kérdéseiben, tendenciáiban?

— A tudományok fő ágazataiban milyen új vonások jellemzik az MTA Közoktatási Bizottságának tananyagkorszerűsítő javaslatait?

— Milyen kérdésekben várható nagyobb viták a tudósok között; a tudósok és tanügyi szakemberek; a tudósok és pedagógusok között?

— Az MSzMP oktatáspolitikai határozata után (1972) sok társadalmi és hivatásos (hivatalos) munkása van az ügynek. Vajon milyenek érkeznek a „munkamegosztás” a sokféle, egyesítésre váró erő között?

— Van-e primátusa az akadémiai kezdeményezéseknek a tantervi reform keretében, s ha igen, akkor az 1990-ig terjedő időszakban a kezdeményezés főbb hangsúlyai melyik időszakra esnek?

— Az Országos Pedagógiai Intézet — mint a Művelődésügyi Minisztérium tanügyi intézete — 1978-ra közeli tantervi reformmal készül. Miben találkoznak az akadémiai kezdeményezések e közeli reformmal, s milyen tekintetben látható már előre is „ritmuseltolódás” a kezdeményezésekben és munkálatokban?

— „Ars longa, vita brevis” — úgy is érthető, hogy a tudomány végtelen, s életünk valóban nagyon rövid; a tudományok fejlődnek, az iskoláskorra eső életszakasz mindig behatárolt. A tantervi kezdeményezések a ma és a jövő „korszerű” igényeivel szinkronban vannak-e, lehetnek-e, lesznek-e? Milyen lesz a tudomány 10 év múlva? — tesszük fel a leegyszerűsített kérdést. A tudományos fejlődés előretörő ékei és lemaradásai közötti ellentmondás hogyan oldható fel az MTA nagy jelentőségű tananyagkorszerűsítő törekvései segítségével?

— Tapasztalathoz tudjuk, hogy az elvek és az „operatív” munkák nem mindig fedik egymást; különösen, ha az elvek „kivitelezése” tekintetében a szereposztás megoszlik.

— Mikor válnak közismertté az MTA Közoktatási Bizottságának munkálatai? Az írott és szóbeli formáknak milyen változatai fognak ebben szerepet játszani?

Valamennyi kérdéssel kapcsolatban nagyon sokoldalú, tartalmi s szervezési szempontból érdekes és értékes válasz hangzott el, amelynek ismertetése azonban meghaladja e „híryanag” műfaji kereteit.

VERESS JUDIT

AZ MTA PEDAGÓGIAI BIZOTTSÁGÁNAK ÉS PSZICHOLÓGIAI BIZOTTSÁGÁNAK KÖZÖS ÉRTEKEZLETE

KELEMEN Lászlónak, a Pszichológiai Bizottság elnökének meghívására 1974. június 5-én a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen közös értekezletet tartottak a Pedagógiai Bizottság és a Pszichológiai Bizottság tagjai. Az értekezlet tartalma és hangulata bizonyította, mennyire időszerű volt már ez a találkozás. A jelenlevők valamennyien bekapcsolódtak a megbeszélésbe,